ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻԿ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեշրջանը 5 ֆր. կամ 2 րբլ. ոս. թղթդրմ.

Յարիւր ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգիլուած չէ, ամբողջ 9րդ տարեշրջանի (93 օգոստ.—94 ապրիլ) բաժնորդագինն է 20 ֆր. կանխիկ։ Կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար ալ որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ ֆր. հաշուելով և 1894 ապրիլ ամսէն անդին չանցնելու պայմանով։

Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)

Թ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 20

1893 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 25

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13 (Հ. Տ.)

ՇԱՒՔԱՓ

Կը հրատարակուի ամեն երեք օրեր

ՊԱՏՄԱՆԵՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։ Յանուցմունք կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։ Յանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանտիմ կարժէ. 1 գիմատիրը 2 սանտիմ։

Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երբ պատերազմ ծագի.— «Հայ» բառը. Հայեր ի Թիւրքիա. — Ամերիկայի Հայերի Հոգեւոր Հովուապետը. — Հայեր ի Ռուսիա. — Արմէնիայի խմբագրատան գիրքերի վիճակահանութիւնը. — Արմէնիայի պատասխանները. — Նոր հրատարակութիւններ. — Վ, ա, ե տառերի գրծածութիւնը. — Յոյն բարերարներ. — Թիւրքիանց յուրեր. — Կովկաս եւ Ռուսիա. — Պարսկաստան. — Ֆրանսական գրծեր. — Արտասահմանի յուրեր. — Ծանուցմունք։

ԵԹԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԾԱԳԻ

«Déjà brûle le palais d'Ucalégon, voisin du nôtre.»

Եթէ յանկարծ պատերազմ ծագի եւրոպական տէրութեանց մէջ, արդեօք ինչ վիճակի պիտի ենթարկէ Հայաստանեայց Յաժանակէ մի վեր այս է միակ մտատանջութիւնս, սիրտս ճմլող և միաքս ծանրաբեռնող խնդիրը։ Թերեւս ունիք կանխահաս համարին անատպ դէպքի մը մասին խորհիլ և խօսիլ այժմէն. այլ ես ընդհակառակն՝ օրուան ամեն ծանրակշիռ դէպքերէն առիթ անհրաժեշտ կը համարիմ այս խնդրոյ վերայ դարձնել ժողովրդեան և մեր գործողներու ուշադրութիւնը, երբ Հայաստանեցիս անգիտի՝ զինեալ ֆուրդ ու Թուրքէն պաշարեալ է։

Եւրոպայի Ջիւնեալ խաղաղութիւնը մի այնպիսի լարուած վիճակի մէջ է այժմ, որ ոչ ոք կրնայ ապահովել ապագայ յարաբերութիւնն. մեծ տէրութեանց դաշնակցական մրցումները, որ թէեւ յանուն խաղաղութիւն պահպանելու կեղծ յայտարարութեանց, ամենքնալահուպղիմէջ,այդ մեծագոյն վախերկն, պայմանն օրեր կը համրեն դիւանագիտական իրարանցումի մէջ կուսակիցները ճարելու և իրաքանչիւրն իր կողմ գրաւելու հեռատես՝ կարմ և պատրաստ լինել կը ջանան օրհասական այդ պայքարի յանկարծական երեւոյթին հանդէպ։

Է՛հ, եւրոպական պատերազմ, եւրոպական հրդեհ մեզ ինչ գիտա ասող պարզամիտներու հետ չէ իմ խօսք։

Դժբաղդաբար կամ բարեբաղդաբար, եւրոպական արդի գինուորական չարժում, դիւանագիտական մրցումներ հեռաւոր Հայաստանի հետ մերձաւոր կապեր ունին։ Ռուսեր Յոռանասցւոց հետ խնամութիւն չեն կազմեր Ալզաս—Լորէն իրենց վերադարձնելու համար միայն. բարեկամութիւնը փոխադարձ կը լինի. անդին ալ Պուլկարիա և Հայաստան կայ և ուրիշներ...։

Երբ այդ սոսկալի հրդեհ ծագի Եւրոպիոյ մէջ, կայծ մը բաւական է բովանդակ Հայաստանը կրակի մատնելու. Հայաստան չոր փայտէ շինուած տնակի վիճակ ունի, առանց ջուրի և հրշէջներու կազմակերպեալ խումբի մը և երբ Մասի կէսը բոցերու մէջ կը բորբոքի, ո՞վ կարող է հրդեհին յայտկոյս ճարակման արգելք լինել։

Ամեա որ մեր նեբքին կազմաւորութիւն չարաչար վտանգեցինք ընդունայն խօսք ու չարժումներով. անվտանգութեան հետ անափառութիւնը կարդ մը բաղդախնդիրներու ձեռքով Հայաստանի ներկայն անկերպարան և ապագայն մեծագոյն դժուարութենից ենթարկած է։

Եթէ ժամանակին հեռատեսութեամբ, մեծ զգուշութիւններով առանց ապմուկի պատրաստէինք ժողովուրդը և յարմարագոյն առիթ մը չարժէինք, անառարակոյս 61րդ յօդուածը բաղդատրութիւն մը կերաշխաւորէր մեզ համար. անշուշտ Սան-Ստեֆանօի և Պէռլինի դաշնագրութենից մէջ ոչի է բոին աշխատողներ մեզնէ հնուազ հեռատես և ազդասէր անձինք չէին. մենք այդ մեծ ազդասէրներու, մեծ հանճարներու պատրաստած պատուիները դեռ չի հասած, ճգակատը ըրինք։ Այժմ այդ 61րդ յօդուածը ուրիշ բան չէ, քան թէ չախչախել եղէգ մը, որուն ինչ կերպ ալ որ կրթնինք, դեռին կը զգուրինք։

Եթէ Սան-Ստեֆանօի մէջ կընդունած յօդուածը Պէռլինի մէջ բոնի փոխոխութենց չենթարկուեր, շատ հաւանական է որ Ռուսաց պետութիւնը Լորիս Մելիքովի պէս զինուորական հրամանատարի մը ձեռքով խոստացեալ բարենորոգում կամ ինքնօրէնութիւնը գործադրէր Հայաստանի համար և ապա մեկնէր (եթէ երբէք մեկնէր). և ի՞նչ եպաւ հետեւանքը, Հայաստան վից մեծ պետութենից հաւաքական երաշխաւորութեան ենթարկուելով. բնականաբար Ռուսիա խոովեցաւ և լաւագոյն եւս գիտնալով Թուրքայ առանց զինուզօրութեան բարեկարգելու անհնարութիւնը, ոչ միայն ստէպ ձեռնպահ ձեաց եւրոպական տէրութեանց մերթ ընդ մերթ Բ. Դրան ըրած յայտարարութենից մանակցելէ այլ և թերեւս փայփայեց անոր մերեռանդութիւնն որպէս վի Պէրլինի այդ յօդուածը մեռնի, որպէս զի եւրոպական միջամտութիւնը դրացի Հայաստանի մէջ բնական, որպէս զի Հայեր յուսահատելով իրենց սիրան ու միաք հեռացնեն Եւրոպացին և Եւրոպան Թուրքաց հետզհետէ բարբարոսութենց կրկնապատկումը տեսնելով, լքանի և մարդասիրաբար դարձեալ Հայաստանի գրացի հզօր պետութեան յանձնէ անոր ճակատագրի վաղճանը...։

Եթէ տասն, տասնուհինգ տարուան մէջ շրջահայեաց գործունէութեամբ չարժէինք, վաղ եւս բաւական պատրաստ այժ կունենայինք Հայաստանի մէջ յանկարծական և միահամուռ չարժում ընելու, բռնի բարեկարգութեան ստիպելու օսմանեան կառավարութիւնը և Եւրոպան որ արդի կապերը չունէր, պիտի աջակցէր մեզ։ Մենք ընդհակառակն այնպիսի անհնար չարժումներ և կանխահաս զոհեր տուինք, որ եթէ Հայոց անգէն ժողովուրդն ամբողջ կոտորէին, մեր գրացիի հայերն իւղ քսած կը լինէին և մեր հեռաւոր բարեկամները ոչինչ չէին կարող ընել։

Ահա թէ ի՞նչպէս և ո՞րչափ կապտնի Հայկական խնդիրը Եւրոպիոյ նախկին և արդի չարժումներու հետ զի այդ ընկուզի կէս կճեպ Ռուսիան և կէսը Թուրքիան է։

Դարաւոր տարկութեան մէջ վարժուած ժողովուրդ մը զօրացնելու, բարձրացնելու և չարժելու գործը մեր ոմանց կարծածին չափ ալ դիւրին բան չէ. մանաւանդ երբ այդ խնդիրը կարապին, ձուկին և խեչափառին լծուած է։ Հայաստանցին կ'ասէ. «Երբ տախտ ուելոդ չատ էլնի, տունն անաւել կը մնայ։»

Ինչ որ է, եղածը եղած է կըսեն. ես չեմ ուզեր լքանել մեր գործողները. անշուշտ այսպէս կամ այնպէս մեր նահատակաց անմեղ արիւն բղխբղխելն ապարդիւն չի մնար և մեր հազարաւոր բանդարկեալ ուաքտորեաները ազատելու համար երբէք չիպիտի յուսահատինք. ապագան մերն է և վաղճանը բարբարոսին։ Այժմ կը մնայ մեզ խորհիլ որ եթէ պատերազմ ծագի յանակընկալ, ի՞նչ հանգամանք վիճակ կունենայ Հայաստան և այդ ժամանակ ի՞նչպէս կարող ենք պաշտպանել անզէն ժողովուրդը։

Համարենք թէ այսօր կամ վաղ Եւրոպան կամայ ակամայ պատերազմի բռնուեցաւ, երկու կուսակցութեան անհեթեթ այժերն՝ օրինակի համար Ֆռանգօռուս և երկոյ պաշնակից զօրութենց զօրքերը դէմ առ դէմ ճակատեցան. եթէ այս սոսկալի և երկարատեւ մրցման մանակից լինել չի պարտաւորի Օսմանեան պետութիւնը և կարենայ չէզոքութիւն պահելով առ ժամանակ իւր դիրքը ճար տեսնել, շատ հաւանական է յայնժամ, որ երբ ռուսական զօրաց բովանդակ այժը Եւրոպիոյ սահմանաց վերայ կը գործէ, բալքանին չի պիտի վտահի Թուրքաց չէզոքութեան. և սահմ պատահական շարժման դիմադրելու բաւական այժ չունենալով ի կարկաս, հարկ պիտի ղգայ Հայեր գրգռման մէջ պահելու։ Արդ այս պարագային եւրոպական պատերազմի բաղտին որոշ վիճակը չը տեսած, անշուշտ յայժ վտանգաւոր կը լինի մեր կողմանէ տեւէ չարժում բովանդակ Թուրք զօրաց, քրդաց և պաշիպոզուքներու դէմ. խոհեմութիւնը կը պահանջէ զգուշանալ առ ժամանակ մի, միանգամայն ինքնօգնութեան վտահութենէ պատրաստել ժողովուրդը։ Ընդհակառակն եթէ Օսմանցիք ֆռանգօռուս դաշնակցութեան մէջ մտնեն, մեր դիրք աւելի փափուկ վիճակի մը կենթարկուի. այսինքն՝ բացարձակ հանդարտութիւն պահել կը պարտաւորինք։ Իսկ եթէ Թուրքը բացէն և ծածուկ Թշնամիներու հետ դաշնակցելով պատերազմի մտնակցի, մեր բանելիք ուղղութիւնը աւելի որոշ կը լինի։ Սակայն հաւանօրէն Անգլիան միշտ Ռուսաց հակառակ եղող կուսակցութեան հետ հաշուելու է, թէեւ գործի ժամանակ իւր աւանդական առանձնութիւն կը պահէ. իսկ երբ Սուլթանի նիզամները գաղաղներու հետ գործակցին, մեծն Բրիտանիա յանկարծ պիտի պարտաւորի Թուրքաց հակառակ կողմն անցնիլ. այս առիթս Յոյները, Պուլկարները և այլք հանդարտ չի պիտի մնան, որով Թուրքը բաւական այժ պիտի չունենան թէ՛ դաշ-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԱՐԱՆԻ
ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՄԱՆ ԲԱԺՆԻ

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայկական Համայնքի Վարչապետարանի տեղական ինքնավարման բաժնի կողմէ կը հրաւիրուին Պոլսոյ բոլոր այն հայ ընտանիքները, որոնք ունին իրենց տուներուն մէջ ներգաղթեալ հայ ընտանիքներ, որոնք մինչեւ այսօր չեն գրանցուած Համայնքի մօտ, որպէսզի անոնք ալ գրանցուին։

Գրանցումը պիտի կատարուի Համայնքի Վարչապետարանի տեղական ինքնավարման բաժնին մէջ, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9-էն մինչեւ կէսօր։

Գրանցման համար անհրաժեշտ է ներկայանալ տան տիրոջ հետ։

Ներգաղթեալ ընտանիքներուն գրանցումը կատարուելէ ետք, անոնց տրուելիք ներգաղթեալի քարտերը պիտի ստանան նոյն բաժնէն

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ նոր հրատարակութիւնը:

G. DES GODINS DE SOUHESMES. Souvenirs d'Orient.— Courtes notes sur l'ARMÉNIE.—Extrait de la«Cloche Littéraire et Artistique» 1893.Chez l'Auteur: Avenue Julienne, Villa Bent, Parc de Bois-la-Reine (Belcourt). ALGER-MUSTAPHA

(Հեղինակը որ երբեմն Կ. պոլսէն թղթակցութիւններ կանէր Փարիզի լրագիրներին և որ օսմանեան կառավարութեան անուղղակի իր դէմ հանած ձանձրութիւններէն զզուելով, քաշուած է այժմ Ալժէր իր կալուածներուն մէջ, այս տետրակով մի քանի տեղեկութիւններ կուտայ Հայերի պատմութեան, գրականութեան, ներկայ հարստահարուած վիճակին և իրենց տածած յոյսերուն վրայ: Տուած տեղեկութիւններէն մէջ թէեւ տեղ տեղ պատմական սխալներ սպրդած լինին և տեղ տեղ ալ Հայերուն մասին չափազանց կծու քննադատութիւններ եղած լինին, զանոնք բոլորովին ագահ և արծաթապաշտ մարդիկ ներկայացնելով, բայց ընդհանրապէս համակիր է Հայերին, մանաւանդ ժողովրդական դասակարգին (Հայերը 3 դասակարգի բաժնած է. Ա. Բարձրագոյն Դրան պաշտօնեայներ, Բ. Սեղանաւորներ և վաճառականներ և Գ. ժողովրդական մարդիկ-gens du peuple) և ջերմագին ուխտեր կանէ Հայերի ազատութեանը համար որի վրայ կը հրաւիրէ նաեւ Ֆրանսացիներուն ուշադրութիւնը:

Վ, ՈՒ, Ւ, ՏԱՌԵՐԻ ԴՈՐՁԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Յայտնի է որ վերոգրեալ երեք տառերը դարձած են մեզի մի անհամաձայնութիւն սկսած է տիրել հայերէն գրողներուն և մանաւանդ Թիֆլիսի հայ մամուլին մէջ: Դերասան Տ. Մնակեան Կ.պոլսի «Հայրենիք» լրագրին մէջ մի յօդուած հրատարակելով արտասանական խնդրին նկատմամբ, ի միջի այլոց ամիսի կերպով գրած է նաեւ վերոգրեալ երեք գիրերի գործածութեան համար հնուց ի վեր հաստատուած հետեւեալ օրէնքը որունք մեզ գրողներուն ալ ուշադրութեանը կը յանձնենք որպէս զի անոր համաձայն վարուին:

«Վ, ու, ւ, երեքն ալ իրարու վ կարտասանուին, բայց տեղերնին տարբեր է:

Ա. Վ կը գրուի բառին սկիզբը և ո ձայնաւորէն յետոյ. օրինակ, վարդ, կով: Բարդութեանց մէջ ալ այս գործածութիւնը կը պահուի. ինչպէս անվարձ ևն.:

Բ. Բաղաձայնէ մը ետքը ու կը գրուի. ինչպէս պատ՛ուար, ան՛ուանի:

Գ. Ձայնաւորէ մը վերջը ւ կուգայ. ինչպէս ա՛ւար, ա՛ւելի երե՛ւելի, հա՛ւ, պատուա՛ւոր ևն.:

Այս օրէնքը զարտուղութիւն երբէք չունի:»

ՑՈՑՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐ

Թրխատաքի էֆէնտի Զօղրաֆոս, Կ.պոլսի յոյն հարուստներէ մէն, իր ոսկեղէն ամուսնութեան հանդիսին (ամուսնութեան յիսնամեակ) առթով 25,000 ֆրանգ ղրկեր է Աթէնք, չքաւոր Յոյներուն բաշխելու համար:

— Կ.պոլսի մէջ վախճանած Ըանի և Աբօսթոլ Սթամաթիատի եղբայրները 250 օսմ. ոսկի (5750 ֆր.) կտակեր են Բէյօղլի յունական Զօղրաֆիոն վարժարանին:

— Կեսարիոյ Ջէնճիրտէրէ գիւղին մէջ վախճանած Գարագաշ օղլու Մխաստաս իր կենդանութեան ժամանակ 300 օսմ. ոսկի (6900 ֆր.) նուիրեր է իր գիւղի վանքի վարժարանին և 500 օսմ. ոսկի (11,500 ֆր.) յունական միւս վարժարաններին. գումար 800 օսմ. ոսկի (18,400 ֆր.): Այդ գիւղացի Յոյն նուիրեր է նաեւ 25 օսմ. ոսկի (575 ֆր.) իր գիւղի մէջ գտնուող իսլամների վարժարանին:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մալաթիոյ և Հիւանիմանուրի մէջ երկրաշարժի սաստիկ ցնցումներ եղեր են Հոկտեմբեր 30/11 նոյ. ին. բայց վտանգ չէ պատահած:

— Ներքին գործերի նախարարութիւնը մի շրջաբերական ղրկելով նահանգապետներին իմացուցեր է որ արծաթէ, պղնձէ կամ նիքէլէ պուլկարական դրամներու շրջաբերութիւնը Թիւրքիոյ մէջ արգիլուած է:

— Նիւ Եորքի Գեր. Բօրթըր եպիսկոպոսը որ նոյն քաղաքի «Կրէյսչըրչ» եկեղեցին անխտրաբար Հայերի տրամադրութեան տակ դրած էր իրենց պաշտամունք կատարելու համար Հայաստանեայց եկեղեցու արարողութիւններուն համեմատ, այժմ Կ.պոլիս կը գտնուի:

— Կիլիկիոյ Սիս և Հաճըն քաղաքներուն միջեւ շինուող խճուղին աւարտած լինելով, այդ ճանապարհով երթեւեկութիւնները սկսած են:

ԿՈՎԿԱՍ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Կովկասի մայրաքաղաքին, Թիֆլիսի քաղաքապետ Իշխան Ն. Արղութեան-Երիսյնաբազուկը հրաժարած լինելով իր այդ պաշտօնէ, քաղաքապետ ընտրուած է Պր. Պօղոս Իղմայելեանց որ ասկէ առաջ քաղաքապետի օգնականն էր:

— Կովկասը մի տեսակ պաշարման դրութեան մէջ դրուած է: Թագաւոր-կայսրէն բարձրագոյն հրաման եկած է, թէեւ առժամանակեայ կերպով մինչեւ աւազակութիւնների դադրիլը Մոզդոկովկասի և Ստավրոպոլի նահանգին մէջ, որ եթէ կովկասի տեղապի բնակիչները՝ առանց ազգի կրօնի և դասակարգի խտրութեան, ամբաստանուին իշխանութեան դէմ զէնքով հակառակած լինելու, ապստամբութեան, մեռնելու կրակի տալու, սպանելու, կողոպտելու յանցանքով, յանձնուին Կովկասի կառավարչապետի կարգին որ կարող է դատական իշխանութիւնների ձեռքէն առնելով այդ գործերը յանձնել զինուորական ատեանին որ պատերազմի հրատարակուած ժամանակի բացառիկ օրէնքներով դատէ այդ յանցաւորները: Այդպիսի գործերին նկատմամբ զինուորական ատեանի տուած վճիռները կը հաստատուին Կովկասի կառավարչապետի բացարձակ հրամանով և ոչ մէկ դատական իշխանութեան տալու. բական կարգերին ու օրէնքներին ենթարկուելով:

— Մոսկուայի մէջ մի ընկերութիւն կազմուած է յատկապէս խճուղիներ շինելու համար Պարսկաստանի մէջ: Խճուղիներուն շինութեան և վերանորոգման ծախքերը հանելու համար մասնաւոր տուրքեր պիտի առնուին Պարսկաստանի բնակիչներէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Յայտնի է որ մի անգլիական ընկերութիւն Պարսկաստանի մէջ մի դրամատուն հաստատած է որ կը կոչուի «Պարսկաստանի կայսերական Դրամատուն (պանքա)»: Այդ ընկերութիւն Պարսկաստանի մէջ գտնուած հանքերը բանեցնելու արտօնութիւնն ալ ստացած էր և իր այս արտօնութիւն յանձնած էր անգլիական մի ուրիշ ընկերութեան: Բայց այս ընկերութիւն իրեն դէմ հանուած զանազան արգելքներուն պատճառով՝ որոնք Պարսկաստանի պէս մի յետամնաց երկրի հանգամանքներուն հետեւանքն եղած են, Պարսկաստանի հանքերը չհագործելու անհնարութեան ենթարկուած լինելով, իր սկսած աշխատութիւններ դադրեցուցեր և այս պատճառով կրած վնասներուն հատուցումը կը պահանջէ այժմ պարսիկ կառավարութենէն:

—Պարսկաստանի մէջ երկրաշարժէն վնասուած քաղաքին ո՞րը լինելը հաստատապէս իմացուած չէ, հեռագրալարերուն մէջ սպրդած տառասխալներուն պատճառով: Ֆրանսական լրագիրներուն մէջ առաջ «Ռիւհան» գրուած էր, յետոյ Ռիւշան գրեցին զոր ենթադրեցինք թէ Իրագ Աճէմի մէջ Թէհրանի և Սպահանի մէջ տեղ գտնուող Ռիշան քաղաքն է որ երբեմն ալ երկրաշարժէ քանդուած է: Այժմ, մի քանի լրագիրներուն տուած տեղեկութեանը համեմատ, կերեւի որ Ռիշան գրուած այդ քաղաք՝ Մէշհէտի հիւսիս-արեւմտեան կողմը, Աթրէք գետի ձախեզրը գտնուող Քօչան քաղաքը լինելու է, որ և Ղօչան կըսուի: Աւերի ստուգութեան համար պէտք է նամակներու սպասել: Կը հետագրեն թէ Մէշհէտ քաղաքն ալ երկրաշարժէ կործանուեր է:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորակազմ Երեսփոխանական ժողովը էր նորակազմ նախարարութիւն պիտի ունենայ: Հին երեսփոխանական ժողովի օրով և Պր. Շարլը Տիւբիւի նախարարապետութեամբ կազմուած կառավարութիւնը իր ծրագիր-յայտարարութիւն ներկայացուց նորակազմ Երեսփոխանական ժողովին ուր մեծամասնութեան հաւանութեանը արժանի երեւցաւ: Բայց քանի որ նոյն իսկ նախարարութեան մէջ անհամաձայնութիւններ ծագած էին որովհետեւ նախարարական խորհրդին մէկ մասը՝ իրենց նախարարապետով մէկտեղ, չափաւոր հանրապետական կուսակցութեան կը վերաբերին, իսկ երեքը՝ որոնց գլխաւորը կը հանդիսանայ ելեւմտական նախարար Պր. Բէյրալ, արմատական կուսակցութեան կը վերաբերին, Երեսփոխանական ժողովի այս օրի նըստին մէջ այդ անհամաձայնութենէ օգուտ քաղելին արդի նախարարութեան հակառակորդները և երբ ոմանք ալ յայտարարելին թէ Պ. Բէյրալ իրենց ասած է որ ինք հրաժարած պէտք է նկատուին և թէ իրեն համախոհ երկու արմատական նախարարներն ալ իրեն պիտի հետեւին նախարարութիւնը իր ամբողջութենէ զըրկուած համարուելու Երեսփոխանական ժողովին առջեւ և Պր. Շարլը Տիւբիւի իր պաշտօնակիցներուն հետ գնաց Հանրապետութեան նախագահ Պր. Քարնոյին յանձնելոյ հրաժարականը: Այս անորոշ և կնճռոտ դրութեան մէջ շատ յայտնի չէ թէ ո՛վ պիտի լինի Պր. Տիւբիւիի յաջորդը. բայց հաւանօրէն այս անգամ բոլորովին համակարծիքներէ կը կազմուի նախարարութիւնը:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիոյ Հանրային խորհրդարանին մէջ Պր. Մընտելլա յայտարարեց թէ այս չաբթուան վոթմօրիկների մէջ 237 մարդ մեռած է Անգլիական ծովերին մէջ:

— Իտալական դրամատուներուն հետ նախարարներուն ունեցած մեղադրելի յարաբերութիւններուն նկատմամբ Քննիչ յանձնաժողովի տեղեկագիրը որ կարդացուեցաւ Երեսփոխանական ժողովի նոյեմբեր 23 ին նստին մէջ, մեծ աղմուկի պատճառ դարձաւ և Պր. Ճիոլիթթիի նախարարութիւնը ստիպուեցաւ իր հրաժարական տալ Ումպերթօ Թագաւորին:

—Պուլկարիոյ առաջին իշխան Ալեքսանդրի յուղարկաւորութեան հանդէսը կատարուած է Սոֆիայի մէջ նոյ. 20 ին և մարմինը առժամանակեայ կերպով դրուած է Ռէնիկու գերդաստանին յատուկ գերեզմանատանը մէջ: Մարմինը պիտի փոխադրուի Պուլկարիոյ մայրաքաղաքը, Սոֆիա, ուր պիտի թաղուի մայր-եկեղեցու մատը գտնուած Ս. Գէորգի նախկին եկեղեցուն մէջ որ այս առթով չիրմի պիտի փոխուի: Կոմս Հարթ ընտանեաց (նախկին իշխան Ալեքսանդր) մեռնելէն առաջ փափաք յայտնած է եղեր Պուլկարիոյ մէջ թաղուելու:

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Պատիւ ունիմ ծանուցանել Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ Պատուարժան աղգայնոց թէ հիմնած եմ Յանձնա-կատար-Գործակալութիւն մը և կ՛առանձնեմ"

Ա. Կատարել յանձնարարութիւններ դպրոցական նորագոյն և դիւրուսոյց դասագրոց, ազգային, պատմական, կրօնական, գիտական, վիպասանական և այլ ընտիր ու լաւագոյն գրեանց, աշխարհագրական քարտէզներու, զանազան պատկերներու, պատկ և գրպանի Օրացոյցներու եւն. եւն, ուր ուրեք որ հրատարակուած ըլլան:

Բ. Բաժնորդագրութիւն «Արարատ» վեցամսեայ պատկերազարդ հանդիսի (Տարեկան բաժնորդագրին 8,50 ֆր.) և «Հայրենիք» ամսնօրեայ թերթի (տարեկան բաժնորդագրին 26 ֆր.)

Գ. Տպագրութիւն Հայաստանեայց հրատարակոյց և այլգեստամենայ, հայ-

պուլկ. հայ-գաղղ. լեզուներով (100 օրինակ 3 ֆր.)։

Յանձնարարութիւնք կը կատարուին մեծ և փոքր քանակութեամբ, դիւրաւատչելի պայմաններով և կանխիկ վճարմունքով։

Փոքրաքանակ յանձնարարութեանց արժէքի փոխարէն նամակագրութիւ ալ կ՚ընդունուի։

Փութալեան պիտի լինի ամբագուկասնունաւոր կերպով կատարելիքնեց վըստահութեամբ պատուող անձանց պատուէրները։

Պէտք ունեցող դպրոցական վարչութեանց և կրթական ընկերութեանց սիրայօժար կը տրուին ճշդրիտ և մանրամասն տեղեկութիւններ։

Եմ յարգանօք
Գ. Տէօքմէճեան

(Հասցէ).
Karnig Deukmédjian
ROUSTCHOUK (Bulgarie)

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն երեք առջեւ նշանակուած գիներով որոնց մէջ հաշուուած է և ղրկելու փոստի ծախքը։

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չտրուիր։

Հայկակ Էկինեան, կակղանք, Տեար Ա, Ն. Եորք. 1890 (Հեղինակին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն է այս արձակ գրուած)։ 30 մնթմ.

Խօսք վասն Հայրենասիրութեան Բ տպագրութիւն 60 մնթմ.։

ՐԱՅՑԻ — վէպիկներ և պատկերներ (Տպուած և անտիպ աշխատութիւններէ)։ Հատոր Ա. Գին 7 ֆր.։

ԵՐԶՆԿԵԱՆՑ — Ազգային երգարան ձայնագրեալ (հայկական ձայնանիշերով) 2 ֆր. 80 մնթմ.

ՍՈՒՄԱԿ. Լիակատար երգարան։ Հրատարակեց Գրիգոր քահանայ Գըրիգորեանց։ Հատոր Ա. Տպագր. Մոսկուա 1890։ (Կը պարունակէ 282 երգեր, ինչպէս հինները, նոյնպէս և նոր երգերէն շատեր) 4 ֆրանգ։

Խորհրդական Հայրիկ, Դրախտի ընտանիք։ 2 ֆր. 10 սանթիմ։

Խորհրդական Հայրիկ, Սիրաք և Սամուէլ։ 1 ֆր. և 75 սանթիմ։

ԺՕՐԺ ՍԱՆ — Գարիբալդիի կենսագրութիւնը ,35 մնթմ.։

Հ. կղեմէս վ. Սիպիլեան, Դասագործութիւն Ռուբրիկեան դրամոց (Մէկ լուսանկարատիպ պատկերով, վեց վիմատիպ տախտակօք — 79 պատկեր —, և 53 պատկերօք ի բնագրին, որոց մէջ կան բազմաթիւ չհրատարակեալներ։ Մեծ 8° երես Ժ.Չ+88+32). Վիէննա 1892։ Գին 7 ֆրանք։

(Յանկացողին ձրիապէս կը ղրկուի յառաջաբանն ու ներածութիւնը)։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐ

Հ. Ը. Վ. Իսավէրտենց. Կրթարան անգլիական լեզուի (Անգլիերէն լեզուն դիւրին և գործնական ոճով սովրեցնող քերականութիւն մ՚է հրահանգներով մէկտեղ)։ Ա. հատորը կը բաղկանայ 256 երեսէ և Բ հատորը 216 երեսէ. վերջն ալ յաւելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հրահանգների անգլիերէն թարգմանութիւն է։ Երկու հատորը միասին՝ 5 ֆր.։ (1 տոլար ամերիկեան)։

Նշանակք Հայաստանեայց. Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թագաւորութիւնների նշանակներովը մէկտեղ փայլուն թղթի վրայ և կանաչ, կապոյտ և դեղին գոյներով ներկուած։ 1 ֆրանգ։

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող Խորէն Նարպէյ-Լուսինեան Սբրբազանի պատկերը ընտիր թղթի վրայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը։ Գինն է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով։

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ա ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ի՛նչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ի՛նչ պարտքեր ունի կատարելու։

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ։ Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը ղրկուի 5 ֆրանքով Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերին համար 10 սանթիմ)։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերուին վրայ մանաւանդ պետք կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը ղրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներուին։

Ա. ՀԱՑ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ԾՂ (Սպառած)։
Բ. ՀԱՑ ՓԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՄՐԱՀԷԼԻ »

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿՆՆՈՒԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍՏԱՄԲԱՑԵՏԱՑ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՌՈՒՆՆԵՐԸ.—(Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պանդխտութեան սկսած հեռեւեան քներու սկիզբ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով։) Գինն (90 մնթմ.) 1 ֆրանգ 20 մնթմ.

Զ. ԴԱՄԱՌ ՔՕԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենաց առարտեղ (Մեծանուն Հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ադատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3ը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են)։ 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 մնթմ.) 10 սանթիմ։

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած)

Ը. ԹԻՒՐՔԻԱՅ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնները կը պարունակէ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը։) Գինն 50 սանթիմ (35 սանթիմ)։

Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին ապառած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փոթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Ցուշարարի մէջ որ ունի ծածկ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)։ (1 ֆրանք)։ 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիոյ մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ի՛նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար)։ (15 մնթմ) ,20 մնթմ.

ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՃԻՍ (Ճանապարհի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւնն. Ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ի՛նչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15 սանթիմ) ,20 սանթիմ։

ԺԲ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆԱՄՈՅՇՆԵՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱԾ ԱՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայ նաւաբրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իրեւ նմոյշներ զանազան քաղաքներու մէջ և զանազան տպաւորութիւններըը տակի իւր երեսին գրած ոտանաւորներուն որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ։ Այն մի քանի ոտանաւորներ որոնք իրեն նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տպագրուած ազգային երգարաններուն մէջ՝ որոց վերատին տպագրութիւնն վաղուց արդէն արգիլուած է, և Ասիա և Արմենիա լրագիրներուն մէջ։ Նմոյշներու մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տրուած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորները ի՛նչ տպաւորութիւններու տակ նկարչուելով գրուած են։ Գին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ։

Ամանդէ շատ, Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ Հ. Ալիշանի, Հ. Ինճիճեանի, Հ. Գաբրիէլ Զարբհանէլեանի, Բաֆֆիի, Ծ. Բենոյի հրատարակուած բոլոր գիրքերն, ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և քարտէզներ Հայաստանի՝ հայերէն կամ յատկական տառերով և զանազան գիներով և այլն. և այլն.։

Դրամագուանոցի մանրամասն ցուցակը որ 90 երեսներէ կը բաղկանայ, յանկացողներին կը ղրկուի ձրիապես։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.
ՄԱՐՍԷՑԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi et Papeterie Allées de Meilhan, 44.

«ԱՐՄԷՆԻԱ» Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ

ԳԻՐՔԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՈՐ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ

1893 Նոյեմբեր 21/3 Դեկտեմբերի կիրակի օրը

ԳԻՆ ՏՈՄՍԱԿԻՆ 1 ՖՐԱՆԳ

Տոմսակները Արմենիա լրագրի կնքովը կնքուած և խմբագիր–տնօրէնէն ստորագրուած են։

☞ Այս վիճակահանութեան ամեն թիւերն ալ կը շահին որովհետեւ 2000 տոմսակ է և 2000 օրինակ ընտիր գիրքեր, տետրակներ, պատկերներ, աչխարհացոյց քարտէզներ (100 Ֆրանգնոցէն վինչեւ 15 սանթիմոց) վիճակահանութեան դրուած են որ պիտի կատարուի 1893 Նոյեմբեր 21/3 Դեկտեմբերի կիրակի օրը, Մարսէյլ, Արմենիա լրագրի խմբագրատանը մէջ։ Իւրաքանչիւր թուի շահածը կը հրատարակուի նոյն շաբաթի մէջ Արմենիայի միջոցով։ Վիճակահանութեան կատարուելէն յետոյ՝ ամենէն ուշը ՄԻՆՉԵԻ ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ, այսինքն մինչեւ 1894 փետրվար 21/5 մարտ, ով որ իւր տոմսակ ներկայացունէ կամ ղրկէ Արմենիայի խմբագիր-տնօրէնին, կստանայ ինչ որ վիճակուած է անոր. կարող է նաեւ խմբագրատան Գրացուցակի գնողն իրեւ գրամ հաշուել ինչ որ ելած է իւր տոմսակի կամ տոմսակներին և նոյն արժէքի համեմատութեամբ ուրիշ գիրք կամ պատկեր առնել Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու գտնուածներէն։